

interne”. O Uniune „care să țină cont de diversitatea sistemelor naționale și de rolul esențial al partenerilor sociali”.

După mai multe discuții, Declarația adoptată nu menționează o Europă cu „mai multe viteze”, ci numai cu „ritmuri diferite”. „Vom acționa împreună, în ritmuri și cu intensitate diferită acolo unde este necesar”, afirmă liderii Europei, adăugând că membrii UE vor continua să adere la tratate și să poată să se alăture eforturilor pentru o cooperare mai strânsă.

Statele-membre vor putea alege să coopereze mai strâns cu privire la anumite aspecte, permițând grupurilor de țări să se deplaseze în direcția integrării europene cu viteze multiple. „UE va aniversa 100 de ani”, a prezis președintele Comisiei Europene Jean-Claude Juncker, care a semnat Declarația de la Roma cu stiloul original, folosit de reprezentantul Luxemburgului în urmă cu 60 de ani, pronunțându-se pentru o Europă unită.

CONSECINȚELE ANEXĂRII BASARABIEI LA 1940

Vasile Vasilos,
conf. univ. dr., U.T.M.

Etapă finală a procesului de instaurare a regimului sovietic în Basarabia a avut loc odată cu constituirea organelor supreme ale puterii de stat, în rezultatul alegerilor în Sovietul Suprem al R.S.S.M., precum și adoptarea Constituției R.S.S. Moldovenești. Starea de spirit extrem de ostilă a populației din teritoriile anexate față de noul regim, a determinat guvernul sovietic să declare alegeri pentru completarea Sovietului Suprem al U.R.S.S. cu deputați din noile regiuni anexate și pentru alcătuirea Sovietelor locale în aceste regiuni. Scopul urmărit de către Kremlin în realitate, era constituirea unei baze juridice, legislative și legitimizarea actului de anexare a noilor teritorii. Totodată se încerca să se arate că U.R.S.S. era un stat de drept, în care libertatea personalității era garantată, asigurată și exercitată de către toți cetățenii, indiferent de rasă și naționalitate.

În acest scop, la 10 noiembrie 1940, la Chișinău a fost convocată sesiunea a IV-a extraordinară a Sovietului Suprem al R.A.S.S.M. la care s-a adoptat legea cu privire la alegerile în Sovietul Suprem al R.S.S.M. Ziua alegerilor a fost fixată pentru 12 ianuarie 1941.

Alegerile din 12 ianuarie 1941 au fost o farsă politică bine gândită, organizată și dirijată de Moscova, având un caracter formal deoarece în fiecare circumscripție s-a propus numai câte un singur candidat, înaintat și controlat de organele de partid comuniste și ale N.K.V.D.-ului.

Potrivit cifrelor oficiale sovietice la „alegeri” s-a înregistrat o participare la vot de 99,62% din cei 1.561.872 de alegători înregistrați. Ca rezultat, în Sovietul Suprem al R.S.S.M. au fost „aleși” toți candidații – 266 de deputați.

Menționăm, că comuniștii alcătuind doar 1,56% din numărul alegătorilor, au înaintat 65% din toți candidații. Prin urmare 99,5% din alegători au fost obligați să voteze candidații comuniști, deoarece ei fiind unici incluși în buletinele de vot.

După organizarea alegerilor în republică regimul stalinist specula cu formula: „oamenii muncii din Moldova și-au demonstrat unitatea moral-politică și devotamentul lor nemărginit față de Patria socialistă și Partidul Comunist”. Rezultă, că acești oameni ai muncii nutreau încă până la „*eliberare*” un sentiment deosebit față de partidul comunist. Pentru a demonstra aceasta au și fost aleși în Sovietul Suprem a R.S.S.M. 65% de comuniști. Menționăm cu acest prilej că practica formării Sovietului Suprem și a sovietelor locale în R.S.S.M. era îndreptată spre selectarea deputaților docili, „ascultători”, pentru a obține „unanimitate” în fabricarea hotărârilor pregătite de aparatul de partid.

La 8-10 februarie 1941, la Chișinău, și-a ținut lucrările prima sesiune a Sovietului Suprem al R.S.S. Moldovenești, care a ales Prezidiul Sovietului Suprem compus din 17 oameni (președinte F. G. Brovco), a format guvernul republicii în componența a 21 oameni (președinte T.A.Constantinov). Majoritatea absolută a comisarilor poporului confirmați de Sesiunea I-a erau ucraineni și ruși veniți din diferite regiuni ale U.R.S.S.

La 10 februarie sesiunea a adoptat Constituția R.S.S.M., o copie fidelă a Constituției U.R.S.S. În acest document au fost consfințite toate transformările „*revoluționare*” care au avut loc în soarta populației din ținut. Constituția a proclamat R.S.S. Moldovenească „stat socialist al muncitorilor și țăranilor”. Baza politică „o constituiau Societele de deputați ai oamenilor muncii”, iar cea economică „proprietatea socialistă asupra mijloacelor de producție, sistemul socialist de economie” etc..

Astfel, prima sesiune a Sovietului Suprem al R.S.S.M. a legiferat, după scenariul de la Moscova, reanexarea Basarabiei, formarea R.S.S. Moldovenești unionale, dezintegrarea teritorială a Basarabiei. Modelul sovietic totalitar de conducere a fost înrădăcinat și în republica moldovenească.

Concomitent cu acțiunile pe plan politic și administrativ sovieticii au luat măsuri și pentru distrugerea bazei economice și a rânduielilor românești. Aceste măsuri aveau ca scop lichidarea modului de producție capitalist, bazat pe economia de piață și înlocuirea lui cu cel socialist, bazat pe sistemul administrativ de comandă. La început acțiunile întreprinse de organele sovietice ale puterii au fost moderate, în forme mascate, dar totodată insistente și neîntrerupte. De acum în primele 3–4 zile după ocupare au fost luate măsuri pentru confiscarea patrimoniului statului român din Basarabia și Bucovina de nord și averile celor ce s-au refugiat. Aceasta a fost începutul primei etape de așa-zisa naționalizare sovietică, care după opinia istoricului E.șișcanu a durat până la 15 august 1940. La întreprinderile confiscate și „naționalizate” îndată au fost introduse legislația sovietică a muncii, planificarea socialistă, formele sovietice de organizare a procesului de

producție, sistemul sovietic de retribuire a muncii etc. Magazinele, prăvăliile și alte unități de comerț au fost închise iar clădirile și „inventarul a trecut în patrimoniul statului sovietic”. Concomitent s-au desfășurat pregătirile pentru naționalizarea celorlalte întreprinderi mari și mici.

Pentru a asigura „crearea economiei socialiste” și includerea economiei provinciilor românești în sistemul economic al U.R.S.S. era necesar „naționalizarea” tuturor mijloacelor de producție fixe.

În acest scop, la 15 august 1940 a fost emis decretul Prezidiului Sovietului Suprem al U.R.S.S. „Cu privire la naționalizarea băncilor, întreprinderilor industriale și comerciale, transportului feroviar și fluvial și mijloacelor de telecomunicații din Basarabia”, proces care s-a încheiat către luna octombrie 1940. De acum spre finele anului 1940, a fost lichidată aproape în totalitate proprietatea privată și instituit sectorul „socialist”. În industria raioanelor R.S.S.M. de pe malul drept al Nistrului acest sector a constituit 85-87%, în comerț – 90, în transporturile feroviar, naval, aerian, auto și în telecomunicații – 100%.

Prin decretul Prezidiului Sovietului Suprem al U.R.S.S. din 6 noiembrie 1940, 9 întreprinderi de morărit, iar mai apoi și unele întreprinderi mari, mai ales din industria alimentară, convenabile Rusiei, ca fabricile de conserve „1 mai” și „Pavel Tcacenko” din Tiraspol, „A.I.Mikoian”, din Hlinaia, combinatele de prelucrare a fructelor din Coșnița și Tiraspol, fabrica de conserve din Bender, cea de zahăr din Bălți, combinatul de carne din Chișinău, majoritatea fabricilor de vin și altele au fost trecute în subordinea Moscovei, devenind proprietate a U.R.S.S. Celelalte întreprinderi mici și mijlocii, de o importanță mai mică, au fost subordonate comisariatelor R.S.S. Moldovenești.

Astfel statul sovietic a devenit unicul posesor al mijloacelor de producție în industrie. Concentrarea în mâinile statului a celei mai mari părți a producției industriale, a creat posibilitatea de a dicta condițiile sale politice și economice, impunerea clasei muncitoare la muncă asiduă pentru deservirea regimului totalitar comunist. Prima consecință a acestei măsuri a fost creșterea bruscă a șomajului, ce a determinat zeci de mii de basarabeni să-și părăsească locurile de baștină și să plece în diferite regiuni industriale ale U.R.S.S. Au fost confiscate pământurile marilor proprietari, mănăstirilor și bisericilor, țăranilor înstăriți și a celor refugiați peste Prut.

Regimul sovietic și-a îndreptat toată atenția asupra așa-numiților culaci, confiscând de la ei surplusul de pământ arabil, livezi și vii, limitând considerabil posibilitățile de activitate și în rezultat subminând forța economică a lor. Organele de partid și cele sovietice din republică au luat de la 15,1 mii de culaci peste 100 mii de hectare de pământ arabil și peste 2,4 mii hectare de livezi și vii. Acestor țărani li s-au lăsat doar câte 5–6 ha. Terenurile confiscate au fost date, o parte, în folosință, în loturi mici de 0.5-3 ha, celor lipsiți cu desăvârșire de pământ, altă parte, coloniștilor colhoznici aduși din interiorul Uniunii Sovietice, restul a fost organizat în sovhozuri.

Însă aceste gospodării țărănești fărâmițate, lipsite de inventar agricol, forță de tracțiune, slab dezvoltate nu puteau satisface cerințele alimentare crescânde ale statului sovietic.

Anume extragerea unei mai mari cantități de cereale și alte produse agricole din satul basarabean pentru „rezolvarea” acestei probleme, cât și în scopul limitării activității economice individuale ale producătorului, creării unui sistem de supunere și control a țărănimii din partea statului, conducerea sovietică a purces și în noile teritorii anexate la crearea „gospodăriilor socialiste” colective mari, prin unirea gospodăriilor țărănești individuale.

O primă formă de organizare sovietică în domeniul agriculturii și exploatare mai cruntă a țărănimii erau sovhozurile. Crearea lor s-a început încă din luna iulie 1940, pe moșiile proprietarilor mari de pământ confiscate de către statul sovietic, cât și pe teritoriul fostelor colonii nemțești, evacuate în Germania.

În sovhozuri țărani erau transformați în proletari agricoli și încadrați în munca socialistă, exploatată conform legilor U.R.S.S. Către luna iunie 1941 în R.S.S.M. erau 65 de sovhozuri, inclusiv în raioanele din dreapta Nistrului–57. În sudul Basarabiei, județele Cetatea Albă și Ismail, funcționau 12 sovhozuri, iar în Bucovina de nord – 10 sovhozuri.

Menționăm, că sovhozurile create pe fostele colonii nemțești evacuate în Germania, în baza unor pământuri bogate și o tehnică înaintată, toate au trecut nu în subordonarea republicii, dar au fost subordonate direct Comisariatului sovhozurilor al U.R.S.S.

La conducerea sovhozurilor, organele de partid și cele sovietice au pus pe mulți foști argați. Totodată din interiorul Rusiei și Ucrainei, din raioanele R.S.S.M. de pe malul stâng al Nistrului încoace au fost trimiși la lucru, în noile sovhozuri, un șir de „specialiști”. În total către luna iunie 1941 au venit peste 1.920 de mecanizatori, ingineri, lucrători de conducere, agronomi etc.

Una din orientările de bază ale politicii bolșevice în domeniul agriculturii a fost colectivizarea gospodăriilor țărănești individuale. Având o bogată experiență în această direcție încă de la începutul anilor 30, regimul comunist a trecut la colectivizarea și a agriculturii Moldovei.

În baza unei hotărâri speciale, adoptată de conducerea de partid și stat a R.S.S.M. la 28 octombrie 1940, în lunile noiembrie–decembrie ale aceluiași an au fost organizate primele 13 colhozuri pe teritoriul satelor coloniștilor nemți, care pleaseră în Germania. Astfel, în județul Cahul au fost organizate șapte colhozuri, iar în județul Bender – șase. Procesul de colectivizare a continuat și în alte sate. Ea s-a făcut forțat, prin intimidări, amenințări, arestări și deportări.

Campania de colectivizare a gospodăriilor țărănești a fost declanșată în preajma semănatului de primăvară. Colhozurile erau organizate de sus la comandă. În raionul Rezina, de exemplu, comitetul de partid raional i-a însărcinat pe Zelenco, șeful secției funciare raionale, și pe Mișin, director S.M.T. (stație de mașini și tractoare) să organizeze un colhoz în satul șipca. În același mod au fost formate colhozurile „I. Stalin” din satul Cuhurești, raionul Cotuijeni, „Colectivnâi trud” din raionul Balatina etc. Astfel, către 25 februarie 1941, în raioanele din dreapta Nistrului ale R.S.S.M. erau deja organizate 111 colhozuri care cuprindeau 14.362 gospodării țărănești.

Necătând la presiunea din partea regimului, țărani, totuși, nu se grăbeau să intre în colhozurile organizate de sovietici. De aceea, către 19 iunie 1941, în satele din cele șase județe ale Basarabiei erau organizate doar 120 de colhozuri care încadrau circa 17 mii de gospodării sau 3,7 % din numărul total de gospodării țărănești, având la dispoziție 78.4 mii ha (4,2%) de pământuri arabile și 3.4 mii ha de livezi și vii .

Așadar, procesul de colectivizare a gospodăriilor țărănești individuale a fost cea mai tragică perioadă din viața țărânimii basarabene și bucovinene. Colectivizarea a adus la înstrăinarea țăranului de pământ, la deștărânierea satului, crearea condițiilor de migrare a țărânimii din sate în orașe.

O altă metodă sigură de exploatare a populației din noile teritorii anexate a fost și sistemul fiscal sovietic, decretat prin hotărârea C.C.P. al U.R.S.S. „Cu privire la impunerea gospodăriilor țărănești din Basarabia și Bucovina”, din 15 august 1940.

Fiscalitatea la început s-a desfășurat sub forma unui regim fiscal provizoriu, proprietatea fiind supusă la două feluri de impozite, unul agricol fix (pentru terenuri, între 56–6.310 ruble, în funcție de mărimea suprafețelor), și altul proporțional care varia între 7 și 45% din venit. Gospodăriile țărănești erau obligate să livreze statului cantități enorme de cereale și floarea soarelui, de cartofi, carne, lapte și ouă, adică produsele agricole care constituiau baza alimentară a familiilor țărănești din Basarabia și Bucovina. Toate produsele erau livrate în dependență de suprafața de pământ aflată în posesiunea țăranului, indiferent dacă el cultiva sau nu culturile respective.

În baza hotărârii din 15 august 1940, de plata impozitului agricol au fost complet scutite 130 mii de gospodării țărănești din cele mai sărace (26% din numărul total al gospodăriilor), care duceau lipsă de inventar, vite, animale de tracțiune etc. și venitul cărora nu depășea 1.000 de ruble pe an.

Pentru alte categorii sociale se aplica sistemul fiscal din venit. Comercianții, de exemplu, erau supuși la următoarele impozite: 10% din venit plăteau băcanii; 30% negustorii de textile; 45% proprietarii de parfumerii.

Începând cu ianuarie 1941 până în iunie 1941 a funcționat un regim fiscal legiferat de Sovietul Suprem al R.S.S. Moldovenești. El diferea față de sistemul fiscal provizoriu în primul rând prin aceea, că diferența de impozitare a proprietății private față de cea colectivă era atât de mare, încât prima era pusă în situația de a se ruina. Impozitul fix pentru proprietatea privată era între 7-60% față de 8-24% cât se încasa de la colhozuri.

Aceasta a fost o politică bine orientată a regimului comunist în scopul colectivizării satului moldovenesc. Pe calea constrângerii prin sistemul fiscal, impunerea țăranilor să se dezică de gospodăriile individuale și să intre în colhozuri. Prin urmare, sistemul fiscal sovietic impus satului basarabean și bucovinean de către regimul de ocupație, a dus la o exploatare necruțătoare a țărânimii, ruina gospodăriei țărănești și pauperizarea țăranului, la înstrăinarea lui de pământ, la distrugerea țărânimii ca forță economică și socială a societății.

O altă cale de a jefui populația românească din teritoriile anexate a fost lansarea de către Moscova a unui împrumut de stat care, potrivit presei sovietice, era „benevol” și

primit cu „mare entuziasm” de populație. Prin presiunea din partea organelor sovietice s-a reușit ca într-o singură zi să se strângă numai din regiunea Cernăuți suma de 10.000.000 ruble de la oamenii ale căror venituri nu depășeau 500 ruble lunar.

În Basarabia, timp de câteva zile, până la 10 iunie 1941, s-a reușit să se adune de la populație peste 70.000.000 ruble, la care țărănimea contribuise cu aproximativ 20.000.000 ruble.

Deci, exploatarea economică a Basarabiei și Bucovinei de nord a fost făcută de către sovietici în sistem colonial. Regimul totalitar stalinist, prin diferite metode, se stăruia să dicteze condițiile sale politice populației din teritoriile anexate, cu scopul exploatării cât mai intensive a bogățiilor acestor pământuri și folosirea hârniceii oamenilor muncii, pentru câpătarea unui profit maximal în interesele imperiului sovietic.

* * *

Imediat după ocuparea Basarabiei și Bucovinei de nord regimul sovietic a dezlănțuit o adevărată campanie de exterminare a modului de viață românesc, de deznaționalizare și colonizare a teritoriilor anexate. În scopul ce vizau distrugerea și lichidarea elementului etnic românesc au fost folosite diferite acțiuni și modalități din cele mai brutale și inumane ca propaganda, maltrătarile, teroarea, arestările, asasinările, deportările și colonizarea. Prin acțiunile și metodele folosite în scopul supunerii populației pașnice a Basarabiei și Bucovinei de nord, „regimul sovietic stalinist a întrecut cu mult în sălbăticie, în perversitate și sadism tot ceea ce au făcut mișcărilor teroriste cunoscute până atunci de istorie”.

Inițiatorul terorii de masă contra țărânimii înstărite (așa-zișilor “chiaburi”), contra preoțimii și intelectualilor a fost însuși întemeietorul statului sovietic V. Lenin. El a pus la cale și înființarea primelor lagăre de concentrare, unde erau băgați fără judecată și fără anchetă oamenii suspecți de împotrivire regimului bolșevic. Drept dovadă, vom reproduce un singur pasaj dintr-o telegramă, scrisă de V. Lenin la 9 august 1918: „trebuie să fie organizată o pază puternică, formată exclusiv din oameni de nădejde, să fie înfăptuită o necruțătoare teroare în masă împotriva culacilor, a popilor și a albgardiștilor: cei suspecți trebuie închiși într-un lagăr de concentrare, situat în afara orașului”.

Rolul principal în această direcție l-au avut organizațiile de partid comuniste și N.K.V.D-ul, care într-o perioadă scurtă de timp au reușit să creeze o atmosferă încordată de suspiciune, nesiguranță și frică, în care viața devenise de nesuportat.

Acțiunile teroriste constituiau „sarcina de bază” a N.K.V.D-ului, care a trecut la arestarea tuturor persoanelor socotite suspecte din punctul de vedere al sentimentelor față de noul regim. În primul rând erau vizați foștii oameni politici, în special cei din Sfatul Țării, care au votat Unirea Basarabiei cu România, foștii ofițeri din armata țaristă și garda albă, funcționarii statului român, oamenii înstăriți etc. Printr-o așa-numită „Carta Roșie”, sovieticii urmăreau să arate pe bază de „documente” modul în care a fost „acaparată” de către români Basarabia în anul 1918. În acest scop, prin declarații luate cu forța și constrângere, autoritățile sovietice se străduiau să adune „material” prin care să demonstreze că unirea votată de Sfatul Țării a fost opera unor oameni „plătiți” de

Guvernul român, pe care ulterior i-a împrăștiat, și că în nici un caz ei n-au fost împuterniciții populației basarabene.

Populația rămasă pe loc, care n-a fost în stare sau n-a dorit să-și părăsească casele și gospodăriile, presupuneau că-i așteaptă o soartă vitregă în lagărul socialismului bolșevic. Sublocotenentul Iorgu Dimian, martor ocular al evacuării armatei române din Basarabia, mărturisea că în timpul retragerii unității sale de sub Tighina „populația majoritară românească stătea prin sate la porți, sau sprijiniți de garduri, vociferând, plângând și tânguindu-se că-i lăsăm pe mâini străine”. Intuiția nu i-a trădat nici de data aceasta pe bieții oameni. Infernul creat de regimul totalitar comunist a întrecut toată măsura. Mașina represivă sovietică a început a funcționa la maximum și în noile teritorii răpite. Străinii doreau cât mai repede să devină stăpâni în aceste ținuturi românești.

Un prim pas făcut de sovietici după ocuparea Basarabiei și Bucovinei de nord a fost înlăturarea funcționarilor români din instituțiile publice ca administrația financiară, poșta, telegraf, căi ferate ș. a., și înlocuirea lor cu evrei și ruși veniți din centrul Rusiei. Numai la primăria din Chișinău lucrau mai mult de 34 de funcționari evrei, car i-au înlocuit pe românii concediați.

Pentru a întreține atmosfera de teamă și a înfrânge rezistența față de regim, au fost întreprinse numeroase acțiuni prin care organele N.K.V.D. au făcut presiuni psihice și fizice asupra populației. „Perchezițiile și arestările efectuate se țineau lanț. Între orele 1 și 4 dimineața auzai bătăi în ușă și, după ce ți se răscolea întreaga casă, erai arestat și dus cu duba la închisoare. Dacă nu ți se găsea nici o vină, a doua zi erau lăsat liber, dar când te întorceai acasă îți vedeai locuința ocupată și absolut totul ce aveai în casă confiscat de bolșevici care se instalaseră în ea. Zadarnice erau toate plângerile și rugămintele. Ți se spunea că dacă nu taci, te așteaptă deportarea”, – își amintea cetățeanul român Pepe Georgescu, rămas sub ocupația bolșevică în Cernăuți.

Perchezițiile și arestările se făceau noaptea, între orele 1 și 4, pentru ca efectul moral să fie cât mai mare, să intimideze populația. Teroarea efectuată de N.K.V.D. a adus la cazuri de sinucideri în rândul celor chemați pentru cercetări. Numai la Chișinău, până la 12 iulie 1940, nu au putut suporta regimul de teroare ruso-sovietic și au recurs la soluția extremă, sinuciderea: Dumitru Remenco, redactor la ziarul „Timpul”, inginerul agronom N. Bivol, funcționar la primăria orașului, profesorul Al. Oatu, fost director al liceului „Mihai Eminescu”, luptător naționalist.

Constatând repede că acțiunile de propagandă sunt ursite unui eșec sigur, regimul dezlănțuie acțiuni de teroare, ca mijloc ultim și definitiv, pentru înfrângerea spiritelor și zdrobirea oricărei rezistențe. După concepția bolșevică, teroarea era ridicată la rangul de principiu și folosită din plin pe teritoriul întregului imperiu sovietic.

Toată populația teritoriilor românești anexate au avut de suferit în urma dezlănțuirii terorii bolșevice din anii 1940–1941. Dar au fost câteva categorii de populație și pături sociale asupra cărora acțiunile de teroare au fost îndreptate în primul rând.

Cea dintâi care a avut de suferit de pe urma noului regim totalitar a fost intelectualitatea: învățătorii, preoții, foștii funcționari ai statului român. După unele date

incomplete, în perioada 28 iunie – 4 iulie 1940, numai în județele Cernăuți, Chișinău, Cetatea Albă și Bălți au fost arestate 1.122 de persoane. Conform informațiilor ce le dețineau până la 18 iulie 1940 serviciile române de informații, au fost arestați de N.K.V.D un număr de 5 foști deputați ai Sfatului Țării (Ion Codreanu, Catelii, Leancă, Secară), 1 fost senator, 2 foști ofițeri în Armata Albă ș. a. Toți aceștia erau acuzați de trădare, înstrăinare de teritoriu rusesc și acțiuni contrarevoluționare. Închiși în Chișinău, mai apoi au fost transferați la Tiraspol, deoarece în capitala Basarabiei nu mai era spațiu. Au fost transformate în pușcării până și clădirile Seminarului și Facultății de Teologie din Chișinău.

În continuare numărul celor arestați creștea mereu. La 9 iulie 1940, V. Molotov a semnat hotărârea nr. 1201-471 a C.C.N. al U.R.S.S. „Cu privire la activitatea tribunalelor militare pe teritoriul Basarabiei și Bucovinei de nord”, învestite cu dreptul să „ia spre cercetare dosarele vizând infrafracțiunile contrarevoluționare și banditismul locuitorilor din Basarabia și Bucovina de nord”. Pentru a fi băgat la închisoare era suficient o bănuială, un simplu denunț sau simplul fapt de a fi îndeplinit funcții politice sau administrative în statul român. Drept rezultat, la finele lui 1940, în închisorile Basarabiei, subordonate N.K.V.D.-ului, aveau să se afle 2.624 de persoane, pentru ca spre vara anului 1941 numărul deținuților politici să ajungă la 3.951. Istoricii Ioan Scurtu și Constantin Hlihor în general susțin că până la 15 februarie 1941 au fost arestate aproximativ 48.000 de persoane, în majoritate români din teritoriile răpite.

Asupra persoanelor arestate regimul de ocupație a folosit pe scară largă și asasinarea. Se aplica fără nici un fel de motive întemeiate, fără judecată sau după o „judecată” grăbită, cu sentința dinainte fabricată sub controlul organelor N.K.V.D.-iste, care au preluat acțiunile teroriste în mod oficial. Oamenii arestați erau apoi coborâți în beciuri și împușcați în ceafă.

Așa s-a întâmplat la școala Pedagogică nr. 2 din Orhei în februarie 1941, când un grup de 40 elevi, conduși de elevul Dumitru Avramoglu au scos un manifest pe care l-au lipit pe ușa școlii. Manifestul conținea următoarele revendicări: „Ne-am săturat de regimul și pâinea sovietică. Vrem pâine românească. Jos Stalin, jos bolșevicii, jos N.K.V.D.-ul”. Chiar a doua zi, autorii lui, trădați de o studentă evreică din Leușeni, au fost arestați și condamnați, inclusiv 6 (care împliniseră vârsta de 18 ani) la pedeapsa cu moartea, iar ceilalți (minori) au fost condamnați la 25 ani de închisoare.

La 3 iunie 1941, în orașul Chișinău, sesiunea flotantă a Tribunalului Militar al circumscripției militare Odesa a examinat în ședința secretă dosarul a 7 oameni. Ei au fost acuzați numai pe motivul că fuseseră membri ai Frontului Renașterii Naționale și au ocupat posturi de conducere la calea ferată română. În sentința citată se spunea: „Tislaru Ion Pavlovici, Banu Ilie Ivanovici, Trușcă Ene Gheorghievici, Schiba Nicolae Andreevici și Guțu Teodor Ivanovici, să li se aplice pedeapsa supremă „ÎMPUȘCAREA”, fără confiscarea averii, fiind lipsă. Doroftei Dionisie Ivanovici și Vieru Dimitrie Fiodorovici, li se ridică libertatea prin închisoare pe termen de 25 ani fiecare, cu ridicarea drepturilor pe timp de 5 ani fiecare, fără confiscarea averilor, fiind lipsă”.

Aceeași soartă a avut-o și cetățeanul Vladimir Cerneavschii, condamnat la moarte de Tribunalul Militar în ședința din 12 octombrie 1940, tot cu învinuirea că a fost membru al Frontului Renașterii Naționale.

Despre masacrul săvârșit de sovietici la Chișinău ne „vorbesc” și cele 75 de cadavre găsite în 4 gropi comune din grădina Consulatului italian de pe strada Viilor 125, unde se instalase sediul N.K.V.D.-ului. Mulți aveau mâinile legate cu sârmă la spate, dar toți împușcați în ceafă. Dintre ei au mai putut fi identificați numai 20, după un an.

Astfel de execuții s-au făcut în toate orașele Basarabiei și Bucovinei de nord. La Cetatea Albă, într-o groapă din cimitirul ortodox de pe strada Traian nr. 86 au fost descoperite 19 cadavre ce aparțineau unor locuitori ai orașului. Toți fiind arestați și executați prin împușcare în ceafă de organele N.K.V.D. sub învinuirea că au nutrit sentimente românești și au desfășurat acțiuni contra regimului comunist.

Aceleași metode barbare au fost folosite de organele de represii sovietice și în orașul Ismail, unde în subsolul unei case de pe strada General Văitoianu s-au găsit îngropate 6 cadavre (5 bărbați și o femeie) legate cu mâinile la spate. Foarte mulți deportați au fost asasinați pe drum sau după ce ajungeau în lagărele de concentrare.

Istoricii Ioan Scurtu și Constantin Hlihor menționează că potrivit datelor pe care le dețineau în toamna anului 1941 organele de anchetă românești, de către organele represive sovietice au fost asasinați prin împușcare sau omorâți prin tortură aproximativ 25.000–30.000 de persoane.

Una din cele mai draconice și inumane forme de represiune aplicate de regimul sovietic pentru a deznaționaliza populația românească din teritoriile ocupate a fost deportarea. Prin implicațiile care recurgeau în rezultatul deportărilor, efectele erau cele mai grave. În Basarabia, dat fiind faptul că ocupanții sovietici erau limitați în timp, procesul de deportare a decurs într-un ritm rapid, mai intensiv și mai crud ca în alte regiuni ale imperiului, cuprinzând toate categoriile de populație și toate vârstele. „Curățirea” orașelor și satelor basarabene și bucovinene de „elemente dușmănoase” noului regim se făcea după un scenariu șlefuit anterior, fără examinarea poziției și acțiunilor fiecărei persoane concrete, dar pe calea extinderii „măsurilor” asupra tuturor categoriilor de oameni, inclusiv și asupra membrilor familiilor lor, rudelor, compătimitorilor, chiar și cunoscuților fără vre-o bază juridică, prin încălcarea drepturilor omului și a cetățeanului.

Drept „bază juridică” pentru arestarea și deportarea populației din Basarabia și nordul Bucovinei a servit „Regulamentul cu privire la modul de aplicare a deportării față de unele categorii de criminali”, ticluit în cadrul N.K.V.D.-ului, cât și un șir de instrucții, toate semnate de Beria. Conform acestui Regulament pentru populația deportată se prevedea un regim drastic: se confiscau pașapoartele, care erau distruse, fiind înlocuite cu niște legitimații eliberate de organele N.K.V.D.; deportații erau impuși să se înregistreze la aceste organe, regulat, la timpul stabilit etc. Pentru încălcarea instrucțiunilor se prevedea o amendă în sumă de până la 100 ruble, arestarea pe termen de 30 de zile, cât și tragerea la răspundere penală.

Deci, toată campania de deportări a avut astfel caracterul unei politici de stat, folosită pe parcursul a mai multor decenii. Toți acei care „colaborase” cu administrația română pe teritoriul Basarabiei și nordului Bucovinei : preoți, comercianți, funcționari, cât și așa-ziii chiaburi ș. a., considerați de către regimul sovietic drept “criminali”, „elemente deosebit de periculoase”, urmau să fie deportați în regiunile îndepărtate de est și de nord-est ale Uniunii Sovietice.

În acest scop era necesar întărirea aparatului represiv. Îndată după anexarea provinciilor românești, la 10 iulie 1940, în scrisoarea „strict secretă” cu nr. 2781/b adresată lui V. Molotov, șeful N.K.V.D.-ului L. Beria scria că în legătură cu reîntoarcerea Basarabiei și transmiterea Bucovinei de nord Uniunii Sovietice și reieșind din necesitatea escortării eșaloanelor cu arestanți, este necesar să fie majorat numărul unităților militare de escortă ale N.K.V.D.-ului cu 1.910 oameni pentru crearea unui regiment și a unui batalion special și să fie mobilizați suplimentar, înainte de termen, 1.654 oameni.

Pe data de 7 mai 1941 este numit primul înputernicit al Moscovei în R.S.S.M. – S. Goglidze. Având libertate nelimitată în acțiune, Goglidze desfășoară o activitate intensivă în vederea descoperirii „dușmanilor regimului sovietic”, întocmirii listelor acestora și deportării lor. În informația expediată pe 31 mai 1941 către Kremlin, personal lui I. Stalin, înputernicitul Moscovei afirmă că în R.S.S.M. „diverse elemente antisovietice ca marii comercianți și proprietari de case, moșierii, ofițerii armatei albe, rămășițele diferitor partide și organizații, cu sprijinul activ al serviciului românesc de spionaj, și-au intensificat activitatea antisovietică”.

Apreciind „situația reală” S. Goglidze informa conducerea de la Moscova că a dispus arestarea persoanelor „ce desfășuraseră o activitate revoluționară” și ruga pe I. Stalin să autorizeze Comisariatul securității statului în vederea „deportării în alte regiuni ale U.R.S.S. a 5.000 de persoane – elemente contrarevoluționare, împreună cu familiile lor”. A fost precizat și contingentul celor ce urmau a fi deportați: activul partidelor politice burgheze românești–980 de persoane; mari proprietari de case–411; primari–652; mari comercianți–1948; polițiști și jandarmi–440; ofițeri ai armatei albe–285; moșieri–137; ofițeri ai armatei țariste antrenați în activitate antisovietică–83; ofițeri ai armatei române antrenați în activitate antisovietică–64.

La 21 mai 1941, conform hotărârii guvernului U.R.S.S., L.Beria a trimis tuturor conducătorilor direcțiilor N.K.V.D.-ului din Siberia și Kazahstan telegramă cifrată prin care cerea să se pregătească primirea deportaților din regiunile de vest ale U.R.S.S. “pentru așezarea lor pe un termen de 20 ani”. Se cerea ca „deportații să fie așezați prin raioanele regiunii, la o depărtare de cel puțin 10 km de la calea ferată”.

La 14 iunie 1941, când se efectuau deja arestări și deportări în masă, șeful N.K.V.D.-ului L. Beria a acceptat „planul de măsuri pentru etaparea, repartizarea și angajarea la muncă a contingentelor speciale deportate din R.S.S. Letonă, R.S.S. Lituaniană, R.S.S. Estonă și R.S.S. Moldovenească”, prezentat de conducătorul GULAG-ului sovietic Nasedkin. Se prevedea deportarea a 60.000 de oameni și cheltuieli în acest scop în sumă de 13.000.000 ruble.

Tot în aceeași zi, la 14 iunie 1941, din R.S.S.Moldovenească au fost deportate și repartizate în lagărele din regiunile Krasnoiarsk, Novosibirsk, Omsk, în republicile Kazahă și Komi 22.648 de persoane, foști cetățeni ai statului român.

În total, din R.S.S.M., pentru luna iunie 1941 erau prevăzute să fie deportate 33.800 de persoane. Conform planului propus de Nasedkin și întărit de L.Beria, deportații trebuiau să fie îndreptați: în lagărele Kozelișcensk–500 și Putilovskii–300; în regiunile Aktiubinsk și Karaganda–11.000; în regiunile Kustanai, Kzâl–Ordân și Omsk–6.000; în regiunea Novosibirsk–10.000 și rezervă pentru regiunea Kirov–6.000. Dar planul deportărilor populației din teritoriile românești ocupate n-a putut fi aplicat până la capăt, la acea perioadă, deoarece la 22 iunie 1941 a început războiul de dezrobire a pământurilor răpite. Conform unor date aduse de istoricul V. Pasat din toată Basarabia și nordul Bucovinei au fost deportate 24.360 de persoane.

Analiza represaliilor staliniste în Basarabia și nordul Bucovinei demonstrează că în intervalul 28 iunie 1940–22 iunie 1941 au fost arestați, asasinați și deportați în lagărele N.K.V.D.-ului circa 300.000 de români.

Acestea sunt doar unele aspecte, elucidate la modul cel mai general, dar care caracterizează procesul de ocupare și instaurare a regimului totalitar bolșevico-sovietic în Basarabia, anexată la U.R.S.S. în 1940.

* * *

Așadar, raptul Basarabiei a avut loc în rezultatul ocupării acestui teritoriu, în vara anului 1940, de către Armata Roșie. Ca urmare, aici a fost transplatat sistemul totalitar sovietic. Practica bolșevică aplicată în Uniunea Sovietică până în 1940 avea să fie folosită și în Basarabia.

Extinderea comunismului sovietic, afirmarea lui în noile teritorii anexate a demarat prin instaurarea dominației totale a Partidului bolșevic. Imediat după ocuparea provinciilor românești, Comitetul Central al P.C. (b) al Ucrainei a format aici comitete județene de partid care reprezentau noua putere. Membrii comitetelor de partid formau majoritatea în comitetele executive județene și în cele raionale, garantând în felul acesta, exercitarea puterii partidului comunist.

Din primele zile ale ocupației Moscova a inițiat dezmembrarea teritoriului dintre Prut și Nistru. Pregătirea acestui act s-a desfășurat cu concursul unui cerc îngust de funcționari ai partidului comunist. Prin dictatul de la Moscova, la 2 august 1940, a fost formată R.S.S. Moldovenească numai din 6 județe ale Basarabiei și numai 6 raioane transmițând R.S.S. Ucrainene celelalte 8 raioane de pe malul stâng al Nistrului și județele Cetatea Albă, Ismail și Hotin din Basarabia, ceea ce a constituit un act ilegal de dezmembrare a Basarabiei, efectuat doar în baza pretențiilor teritoriale ale conducerii de la Kiev.

Raptul Basarabiei și a nordului Bucovinei a fost urmat de modificări radicale în toate sferele vieții acestor provincii. Are loc lichidarea proprietății private și etatizarea economiei, a fost decretată naționalizarea întreprinderilor și a pământului, introdus sistemul fiscal sovietic, începută colectivizarea forțată a gospodăriilor țărănești individuale. Deja în prima jumătate a anului 1941 în raioanele dintre Prut și Nistru ale

R.S.S. Moldovenești au fost create 120 de colhozuri. Economia ținuturilor românești a fost inclusă în sistemul economic al U.R.S.S.

Teroarea a constituit instrumentul principal al politicii regimului totalitar bolșevic în Basarabia în perioada iunie 1940 – iunie 1941, întru intimidarea băștinașilor, impunerea prin frică a noilor realizări, susținerea elementelor declasate ale societății, sfărămarea forței de opoziție a păturilor sociale și naționale sănătoase din orașe și sate. Aplicarea terorii în masă s-a manifestat prin arestări, asasinări și deportări. Obiectivul major al represiunilor l-au constituit vârfurile națiunii, acuzate de „antisovietism, banditism, activitate contrarevoluționară, apartenență la partide și organizații politice românești, spionaj, pe motive de naționalism” etc.

Concomitent, Basarabia a devenit furnizoare de brațe de muncă ieftine pentru economia Uniunii Sovietice. Pe parcursul lunilor septembrie 1940 – iunie 1941, circa 100.000 tineri din localitățile sătești au fost mobilizați la munca grea la minele de cărbune, întreprinderile industriale, pe șantierul de construcție ale statului sovietic. În schimb, în orașele și satele ținuturilor anexate au fost aduși zeci de mii de cetățeni sovietici, aceștia devenind suportul social al noului regim. Au fost obținute, astfel, modificări demografice care însemnau, de fapt, începutul colonizării, bolșevizării, deznaționalizării și sovietizării Basarabiei.

BIBLIOGRAFIE:

Arhivele Naționale Istorice Centrale ale României - fond 103, -dosar 8083

Arhivele Ministerului Apărării Naționale al României - fond 948, -dosar 531/1940-1941

Ion șișcanu. *Raptul Basarabiei, 1940*

Ioan Scurtu (coordonator). *Istoria Basarabiei de la începuturi până în 1994.*- București, 1994

Ioan Scurtu, C-tin Hlihor. *Complot împotriva României*

Ioan Scurtu, C-tin Hlihor. *Anul 1940. Drama românilor dintre Prut și Nistru*

A.Moșanu. *Pactul Molotov - Ribbentrop și consecințele lui pentru Basarabia // Sfatul Țării.* - 1991.- 27 iunie

„Basarabia”. - 1992.- Nr. 4

„Basarabia”. - 1992.- Nr. 5

„Nistru”.- 1990.- Nr.6

Basarabia, 1940.- Chișinău: Cartea Moldovenească, 1991

ștefan Ciobanu. *Basarabia. Populația, istoria, cultura.*- Chișinău: Editura „știința”, 1992

Din amintirile lui Al. Cretzeanu //Basarabia, 1940